

III/11. A Rákóczi-szabadságharc és a szatmári béke

1. A szabadságharc előzményei

A török kiűzése után a Habsburgok megerősítették hatalmukat Magyarországon. Az ország önállósága csökkent, és a magyar rendek egyre elégedetlenebbek lettek.

A lakosságot több teher is sújtotta:

- magas adók,
- beszállásolási kötelezettség,
- a katonák ellátásának terhei,
- a Habsburg-kormányzat központosító törekvései.

A Habsburgok a törökellenes háborúk után megszerzett birtokokat sem mindig adták vissza korábbi tulajdonosaiknak. A földbirtokosoknak gyakran bizonyítaniuk kellett tulajdonjogukat, és az úgynevezett **fegyverváltságot** is meg kellett fizetniük.

A magyar társadalom különböző csoportjai ezért egyre elégedetlenebbek lettek a Habsburg-uralommal.

Thököly Imre felkelése

A 17. század végén már volt egy jelentős Habsburg-ellenes mozgalom: **Thököly Imre kuruc felkelése**. A törökök kiűzése után azonban ez a mozgalom vereséget szenvedett.

A Habsburgokkal szembeni elégedetlenség azonban nem szűnt meg.

II. Rákóczi Ferenc családi háttere

II. Rákóczi Ferenc erdélyi főúri családban született. Apja, **I. Rákóczi Ferenc** részt vett a **Wesselényi-féle Habsburg-ellenes szervezkedésben**. Elfogták és halálra ítélték, de **Zrínyi Ilona** közbenjárására kegyelmet kapott. Rákóczi apja azonban még fia csecsemőkorában meghalt.

Zrínyi Ilona később **Thököly Imre** felesége lett, aki a Habsburgok ellen harcoló kuruc mozgalom vezetője volt. Zrínyi Ilona **1685–1688 között hősiesen védte a munkácsi várat** a Habsburgok ellen. A vár feladása után Rákóczit elszakították anyjától, és **Bécsbe vitték**, ahol a jezsuiták nevelték.

A Habsburgok ellen szervezkedő főurak **II. Rákóczi Ferencet** is megpróbálták megnyerni. Rákóczi azonban lebukott, és 1701-ben letartóztatták. Sikertelenül megszökött, majd Lengyelországba menekült. Majd **1703-ban hazatért, és a szabadságharc élére állt**.

2. II. Rákóczi Ferenc és a felkelés kezdete

A **1703-ban** a tiszaháti parasztok és kisnemesek a magas adók, a katonai terhek, a birtokviszonyok és a Habsburg-kormányzattal szembeni általános elégedetlenség miatt felkelést indítottak. zetőjük, **Esze Tamás II.** Rákóczi Ferencet kérte fel a mozgalom vezetésére, mert Rákóczi nagy tekintélyű főúrként képes lehetett szélesebb körű szabadságharcra szervezni a felkelést.

Rákóczi 1703-ban hazatért, és átvette a mozgalom vezetését. Rákóczi célja nem egyszerűen egy parasztfelkelés vezetése volt, hanem Magyarország politikai önállóságának visszaszerzése.

A szabadságharc résztvevőit **kurucoknak**, a Habsburgokhoz hű katonákat **labancoknak** nevezték.

1703-ban Rákóczi kiadta a **Vetési pátenst**, amelyben **a szabadságharcban részt vevő jobbágyoknak mentességet ígért a földesúri és állami terhek alól.** Ez hozzájárult ahhoz, hogy sok jobbágy csatlakozott a kuruc hadsereghez.

A felkelők zászlaján a híres jelszó szerepelt:

„Cum Deo pro Patria et Libertate!” – „Istennel a hazáért és a szabadságért!”

3. A szabadságharc kibontakozása

A kuruc hadsereghez egyre többen csatlakoztak. A felkelés gyorsan terjedt, és a kurucok 1704-re Magyarország nagy részét ellenőrzésük alá vonták.

A szabadságharc azonban nemcsak a magyar nemesség mozgalma volt. Jelentős számban csatlakoztak hozzá:

- jobbágyok,
- kisnemesek,
- hajdúk,
- városi lakosok,
- különböző nemzetiségűek.

A jobbágyok számára fontos kérdés volt a **katonáskodás és a jobbági terhek alóli mentesség.**

Rákóczi állama

Rákóczi fokozatosan megszervezte a kuruc államot és annak működését.

Fontosabb intézkedései:

- saját hadsereg megszervezése,
- adók kivetése,
- pénz kibocsátása (rézpénz),

- külpolitikai kapcsolatok kialakítása,
- az állam működéséhez szükséges hivatalok megszervezése.

Rákóczi célja nem egyszerűen egy parasztfelkelés vezetése volt, hanem **Magyarország politikai önállóságának visszaszerzése.**

4. Az országgyűlések

- **1705-ben Szécsényben országgyűlést tartottak.** Itt Rákóczit vezérlő fejedelemmé választották és a szabadságharc vezetése szervezettebbé vált.
- **1707-ben Ónodon tartottak országgyűlést.** Az országgyűlés kimondta a **Habsburg-ház trónfosztását**, vagyis a rendek megszüntették a Habsburgok magyarországi uralkodói jogát. A döntést az „*Eb ura fakó!*” jelmonddal is összekapcsolják. A trónfosztás azonban nem jelentette Magyarország függetlenségének megvalósulását.

5. A szabadságharc fordulópontja

A kurucok kezdeti sikerei után a szabadságharc helyzete fokozatosan romlott:

- **A hadsereg fenntartása miatt egyre nagyobb volt a pénzhiány.**
- Rákóczi nem kapott elegendő külföldi segítséget. **A legfontosabb szövetséges Franciaország volt, de XIV. Lajos 1711-ben békét kötött a Habsburgokkal**, ezért Rákóczi elvesztette legfontosabb külföldi támogatóját.
- **1708-ban a trencsényi csatában** a kuruc hadsereg súlyos vereséget szenvedett.
- **1710-es pestisjárvány.**

A szabadságharc hanyatlásnak indult:

- csökkent a kurucok katonai ereje,
- egyre többen álltak át a Habsburgok oldalára,
- a pénzhiány súlyosbodott,
- a lakosságot a háború egyre jobban megterhelte.

6. A szabadságharc lezárása

A szabadságharc helyzete 1710–1711-re reménytelenné vált.

Rákóczi azonban továbbra is külföldi segítségben reménykedett, ezért **1711-ben Lengyelországba utazott, hogy I. Péter orosz cár támogatását kérje.**

Károlyi Sándor tárgyalásokat kezdett a Habsburgokkal, és megpróbált kedvező feltételekkel megegyezni. Rákóczi távollétében Károlyi Sándor megállapodott a Habsburgokkal, és létrejött a **szatmári béke.**

7. A szatmári béke

1711 májusában a kuruc csapatok **Majténynál letették a fegyvert**, ezzel katonailag is véget ért a szabadságharc.

1711 áprilisában **megkötötték a szatmári békét**, amely lezárta a Rákóczi-szabadságharcot.

A megállapodás viszonylag kedvező feltételeket biztosított a magyar rendek számára.

A legfontosabb feltételek

- A Habsburgok **amnesztiát**, vagyis kegyelmet adtak a felkelők többségének.
- A kurucok **megtarthatták birtokaikat**.
- A Habsburgok megerősítették a magyar rendek jogait.
- A résztvevőknek **hűségesküt kellett tenniük a királynak**.
- A Habsburgok elfogadták, hogy Magyarországot a magyar törvények és rendi intézmények figyelembevételével kormányozzák.

A megállapodás fontos eleme volt, hogy **nem következett tömeges megtorlás**.

Rákóczi nem fogadta el a szatmári békét, ezért **nem kapott kegyelmet**, és száműzetésbe vonult. Előbb **Lengyelországban**, majd **Franciaországban** élt, végül az **Oszmán Birodalomban**, Rodostóban telepedett le és **halt meg**.

8. A szabadságharc jelentősége

A Rákóczi-szabadságharc katonailag vereséggel végződött, de politikai szempontból fontos eredményeket is hozott.

A szatmári béke után:

- Magyarország a Habsburg Birodalom része maradt,
- de megmaradtak a magyar rendi intézmények és bizonyos önállósági jogok,
- a magyar nemesség megőrizte rendi kiváltságait,
- elmaradt a nagyarányú megtorlás.

A szabadságharc ezért **nem érte el Magyarország teljes függetlenségét**, de hozzájárult ahhoz, hogy a Habsburgok és a magyar rendek között kompromisszum jöjjön létre.

9. Amit az érettségin mindenképpen tudni kell

1703-1711 – a Rákóczi-szabadságharc

Fegyverváltság: a török kiűzése után a Habsburgok által bevezetett pénzösszeg, amelyet a korábbi birtokosoknak kellett megfizetniük ahhoz, hogy birtokaikat visszakaphassák.

II. Rákóczi Ferenc – a szabadságharc vezetője

Zrínyi Ilona – II. Rákóczi Ferenc édesanyja, Munkács várának hősies védője

kurucok – a Habsburg-ellenes felkelők

labancok – a Habsburgokhoz hű katonák

1705, Szécsény – Rákóczi vezérlő fejedeleme

1707, Ónod – a Habsburg-ház trónfosztása

1708, Trencsén – döntő kuruc vereség

1711, Majtény – kuruc fegyverletétel

1711, Szatmár – a szabadságharcot lezáró béke

Károlyi Sándor – a béke megkötésének fontos szereplője

Rákóczi – nem fogadta el a szatmári békét, száműzetésbe vonult